

Harmer J. (2004). How to teach writing. Longman: Pearson.
King G. (2013). Complete writing guide: the clear and excessible way to increase your word power. Collins: Collins publisher.

УДК 81'25:81'33

**PECULIARITIES OF THE TRANSLATION OF PAUL CELAN'S POETRY
INTO UKRAINIAN
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ ПАУЛЯ ЦЕЛАНА
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Юлія БОЙКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

boyko.yuliiia@chnu.edu.ua

Ірина ОСОВСЬКА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

i.osovska@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8109-658X>

Poetry translation is one of the most difficult tasks in the literary translation. It is an artistic process in which translators create qualitatively novel artistic spaces. As a unique creative endeavor, it is becoming an important research topic in translation studies. A considerable attention of investigators has been focused on the means of preserving in translation poets' aesthetics, specific features of their linguistic and ethno-cultural character which are jointly the products of particular phonetic, stylistic, lexical and syntactic literary tools used in translation.

Therefore, an important part of the current analysis is to determine specific features of the literary translation of poetry on phonetic, morphological, lexical, syntactic, and textual levels.

The goal of the current study is to examine distinctive features of the Ukrainian translations of Paul Celan's work done by S. Zhadan, P. Rukhlo, and M. Fishbein. Namely, the study examines the specific literary tools used by the translators to convey the originals. It also aims at discovering unique stylistic features in the work of the translators. To reach the goal, we determined theoretical and methodological bases of the research domain, analyzed translations on the different linguistic levels, determined specific features of the individual style of the translators by using comparative translation, linguistic and contextual analyses. The study found that (a) the translators actively used transliteration, transcription, and adaptive transcoding; they used assonance and alliteration to preserve the gist and euphony of the original work; (b) there were changes in the grammatical number of nouns and uses of diminutive suffices to accurately transmit the original meanings; (c) lexis without available translation equivalents – the original author's neologisms were translated using calqueing or the change of the lexical semantics; translators reproduced metaphors most of the time; they frequently used lexico-semantic methods of dispersion, addition, and substitution; constructions uncharacteristic for Ukrainian were adapted avoiding grammatical interference; to preserve melodic structure complex sentences were translated using sentences without conjunctions; (d) translators retained communicative functions present in the original work. There were a number of specific features in different translations known as individual stylistic features of translators: P. Rukhlo uses free (non-literal) translation, frequently utilizing a set of translation tools (addition, emphasizing connotation of depicted images, lexico-semantic switches); S. Zhadan often uses deletion in order not to overload the translated texts, dispersion, preserving the balance between the literal and free translation; M. Fishbein prefers literal translation, creating less euphonic texts, frequently uses calqueing or partial lexico-semantic substitution.

Key words: translation studies, literary translation, poetry translation, Paul Celan

Переклад поезії як один з найскладніших різновидів художнього перекладу, творчий процес, що дозволяє створити якісно нову частину власного літературного простору, наразі є привабливим тлом творчості та об'єктом перекладознавчих наукових розвідок. Насамперед увагу науковців

привертають способи збереження естетичного впливу, передачі особливостей художньої мови письменника і національного колориту, що є результатом взаємодії фонетичних, стилістичних, лексичних та синтаксичних художніх засобів. Відтак важливим елементом аналізу стає виявлення специфіки авторського перекладу на фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному, текстовому рівнях. Саме таку мету – визначити специфіку україномовних перекладів поезій видатного німецькомовного митця Пауля Целана, виконаних С. Жаданом, П. Рихлом та М. Фішбейном, а саме специфіку передачі оригіналу різнорівневими мовними засобами, що свідчать, окрім іншого, й про особливості авторського перекладацького стилю, має ця стаття. Для досягнення мети встановлено завдання – з'ясувати теоретико-методологічне підґрунтя досліджуваної проблематики, здійснити аналіз перекладів на всіх мовних рівнях, визначити особливості індивідуального стилю перекладачів, які виконуються шляхом застосування порівняльно-перекладацького, лінгвостилістичного та контекстуального аналізу.

Такий підхід дозволив висновкувати, що: а) перекладачі активно використали засоби транслітерації, транскрипції, адаптивного транскодування; за допомогою асонансу та алітерації їм вдалося передати зміст, зберігши милозвучність; б) спостерігалася зміна числа іменників та застосування зменшено-пестливих суфіксів, які адекватно передають зміст оригіналу; в) переклад безеквівалентної лексики – авторських неологізмів здійснювався в основному шляхом калькування або лексико-семантичної заміни; метафори перекладачі зазвичай відтворювали; частотним є використання лексико-семантичних прийомів дисперсії, додавання, заміни; конструкції, невластиві для української мови, перекладачі долали адаптуванням, уникаючи граматичної інтерференції; складні речення передавались, як правило, безсполучниковими реченнями задля збереження мелодійності; г) перекладачі зберегли комунікативні функції, наявні в оригіналі. Зафіксовані персональні авторські особливості при перекладі, відомі як індивідуальний стиль перекладача: П. Рихло зазвичай вдається до вільного (а не буквального) перекладу, часто застосовуючи різного роду перекладацькі прийоми (додавання, підсилюючи конотацію описуваних образів, лексико-семантичної заміни); С. Жадан часто користується вилученням, щоб не переобтяжувати текст перекладу, дисперсією, зберігає «золоту середину» між дослівним та вільним перекладом; М. Фішбейн надає перевагу дослівному перекладу, через те його переклад не є надто милозвучним, часто застосовує калькування або ж часткову лексико-семантичну заміну.

Ключові слова: перекладознавство, художній переклад, переклад поезії, Пауль Целан, авторський перекладацький стиль.

Вступ. Понад дві тисячі років існує та розвивається художній переклад. Одним з найскладніших різновидів художнього перекладу є переклад поезії. Це зумовлюється її, так званою, неперекладністю, особливістю відтворення мелодійності, рими, ритму та естетичного впливу у поетичному тексті. Поетичний переклад дозволяє створити якісно нову частину власного літературного простору, сформовану на основі засобів, символів та цінностей чужої літератури.

Формування теоретичних основ перекладу загалом та літературного зокрема стало основною передумовою формування галузі мовознавства, яка займається перекладом у багатьох аспектах – перекладознавства, в межах якого літературному перекладу приділялась особлива увага (М. Іваницька, О. Івасюк, Т. Кияк, Т. Некряч, С. Синегуб, М. Baker, Ch. Nord та ін.).

В. Комісаров чітко визначає художній переклад – це переклад художнього твору. Художні твори протиставляються всім іншим творам, тому що основною функцією в них є художньо-естетична чи поетична функція мови (*Шичкина, 2016, с. 615*). Художній переклад є проявом міжкультурної взаємодії, а також вважається частиною національного літературного процесу. Такий переклад має набагато ширший набір функцій, порівняно з іншими текстами, для яких домінантною функцією зазвичай є інформативна функція (*Гордієнко, 2012; Некряч, 2008; Шемуда, 2013*).

Критерії оцінки якості художнього перекладу розроблені науковцями досить чітко: передача інтенцій та тематичної спрямованості оригіналу, а також передача образної системи твору (метафор, метонімії, синекдохи, персоніфікації) еквівалентними засобами цільової мови визначають адекватність естетичного впливу на читача (*Солодуб, 2005, с. 24*).

Найголовнішою особливістю художнього перекладу є його смислова вільність, при цьому найважливішим є збереження естетичного впливу тексту. Художній переклад – це творчий процес. Часто перекладач зіштовхується із емоційно-експресивними засобами, а також із фразеологізмами, яким складно знайти відповідники в мові перекладу. Тож зберегти такі художні засоби, як метафори, неологізми, повтори, порівняльні звороти, діалектизми стає одним з головних завдань перекладача. Важливо зберегти й особливості художньої мови письменника і національний колорит. Тому більшість перекладознавців вважають припустимим і навіть необхідним змінити текст в процесі перекладу (*Андрієнко, 2016; Гордієнко, 2012; Іваницька, 2015; Івасюк, 2015; Кияк, 2014; Кучер, 2013; Некряч, 2008; Ребрій, 2012; Nord, 1998; 2010; 2012*).

Переклад поезії – це різновид художнього перекладу, який вимагає не тільки точного тлумачення головної ідеї оригінального твору, але й передачі системи його образів, що є результатом взаємодії фонетичних, стилістичних, лексичних та синтаксичних художніх засобів (*Гордієнко, 2012, с. 43*).

Переклад поезії відрізняється від перекладу прози, тому що поетичний твір має іншу природу, на відміну від прозового – значно більшу вагу окремого слова, значне застосування фонетичних засобів, ритміко-інтонаційну своєрідність (*Івасюк, 2015, с. 87*). Текст перекладу поезії таким чином перетворюється на самостійний твір, який має спільну тематику з оригіналом.

Головним аспектом перекладу поетичних творів є збереження національної своєрідності, духу та часу твору, що визначає віддзеркалення в перекладі особливостей тієї культури, до якої належить автор, віань епохи та історичних реалій, в тому випадку, якщо вони є обов'язковими для розуміння змісту поезії (*Гордієнко, 2012; Некряч, 2008; Шемуда, 2013*).

Істотною проблемою вважається вибір між дослівним перекладом та вільним перекладом в процесі передачі ритміки (строфи, рими та ритму (*Табаковська, 2013, с. 125–126*), відтворення ритмомелодики (алітерації, асонансу, повторів) та пауз, що створюють відповідну інтонацію поетичного твору, тісно пов'язану із ритмом (*Іваницька, с. 567*).

Особливістю художнього перекладу є його автентичний характер. В ідеалі, переклад має викликати ті ж емоції, що й оригінал (*Baker, 2018, с. 215*). Звичайно, неможливо відтворити повністю всі елементи в перекладі, але можливо створити ілюзію, щоб в читача з'явилося відчуття, що він читає оригінал, а не переклад. Тож художній переклад виконує, насамперед, естетичну функцію (*Гордієнко, 2012; Некряч, 2008; Шемуда, 2013*).

Саме тому перекладу художнього тексту повинен передувати його лінгвопоетичний аналіз, що, окрім загальнонаціональних мовних явищ, охоплює й екстралінгвістичні чинники, насамперед культурно-історичні реалії (*Синєгуб, 2013, Синєгуб, 2016*).

Важливим елементом аналізу є виявлення специфіки авторського перекладу на всіх мовних рівнях – фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному, текстовому (*Андрієнко, 2016; Гордієнко, 2012; Іваницька, 2015; Івасюк, 2015; Кияк, 2014; Кучер, 2013; Некряч, 2008; Ребрій, 2012; Nord, 1998; 2010; 2012*) при відтворенні реалій та власних назв, категорій числа та роду, безеквівалентної лексики (авторських неологізмів, метафор та реалій, нетипових конструкцій, функціонально-стильових особливостей (особливих функцій оригінального тексту, його ідеї та теми, мовного регістру, соціо- та гендеролекту тощо. Таким чином, адекватність перекладу ґрунтується на тотожному комунікативному ефекті. Це означає, що перекладач повинен сприймати текст як щось цілісне і не повинен вносити в текст перекладу елементи власного сприйняття.

Всі викладені перекладознавчі аспекти надзвичайно важливо й цікаво прослідкувати на прикладі україномовних перекладів поезій видатного митця – Пауля Целана. **Актуальність** такого дослідження визначається загальною тенденцією сучасної лінгвістики та перекладознавства до вивчення проблем перекладу текстів різних жанрів та форм, а саме художнього перекладу поетичних творів, а також необхідністю детального багатогранного аналізу лінгвістичних особливостей передачі художніх засобів з урахуванням особливостей образного мовлення.

Мета дослідження полягає у визначенні якості перекладу віршів із збірок Пауля Целана «Atemwende», «Die Niemandrose», «Lichtzwang», «Mohn und Gedächtnis» та «Schneepart», а саме специфіки передачі оригіналу різномовними мовними засобами, що свідчать, окрім іншого, й про особливості авторського перекладацького стилю.

Для досягнення мети встановлено **завдання**: з'ясувати теоретико-методологічне підґрунтя досліджуваної проблематики; здійснити аналіз перекладів на всіх мовних рівнях; визначити особливості індивідуального стилю перекладачів.

Об'єктом дослідження є німецькомовна лірика Пауля Целана та її переклади українською мовою, виконані С. Жаданом, П. Рихлом та М. Фішбейном; **предметом** – різномовні особливості перекладених творів, що засвідчують як специфіку перекладу загалом, так і особливості авторського перекладацького стилю зокрема.

Матеріалом дослідження обрано вірші із ліричних збірок Пауля Целана «Atemwende», «Die Niemandrose», «Lichtzwang», «Mohn und Gedächtnis», «Schneepart» та їх україномовні переклади у виконанні С. Жадана, П. Рихла та М. Фішбейна.

Мета та завдання дослідження зумовили використання таких **методів**, як порівняльно-перекладацький, лінгвостилістичний та контекстуальний аналіз.

Пауль Целан (справжнє ім'я Пауль Анчель) народився 20 листопада 1920 року в Чернівцях у німецькомовній єврейській родині; він вважається сьогодні одним з найвизначніших німецькомовних поетів післявоєнного часу. Під час війни батьків забрали до концтаборів, самого Пауля – до румунського трудового табору. Внаслідок трагічної долі головною темою його поезії стала тема війни та Голокосту (Воронцов, 2020; Росинська, 2012).

У 1947 році почав друкувати вірші німецькою мовою під псевдонімом Пауль Целан. Перша збірка «Пісок з урн» була надрукована у 1948 році у Відні. Після цього вийшло ще 6 збірок («Mohn und Gedächtnis», «Von Schwelle zu Schwelle», «Sprachgitter», «Die Niemandrose», «Atemwände», «Fadensonne»). Після самогубства у 1970 році збірки «Lichtzwang» та «Schneepart» були надруковані посмертно (Воронцов, 2020; Росинська, 2012).

Очевидно, що трагічна доля поета пояснює домінування мотивів смерті у його творчості. У своїй поезії він відображає проблеми післявоєнної людини та її внутрішні переживання. Тужливі настрої можна помітити вже навіть за назвами віршів (*Todesfuge*, *Hervorgedunkelt*, *Die Ewigkeit*), в яких домінує трагічна лексика (*Grab*, *Abgrund*, *Erhängte* тощо). Лірика Пауля Целана просякнута авторськими неологізмами (*Sprachgitter*, *Die Niemandrose*, *Atemwende*, *Fadensonnen* та ін.). Помітними є складні технічні терміни (напр. *Niedrigwasser* – геол. маловоддя; *Seepocke*, *Napfschnecke* – біол. Молюск, *Herzwand* – анат. стінка серця), яким автор дає нове життя (Воронцов, 2020; Корнієнко, 2016; Росинська, 2012).

Сьогодні поезію Пауля Целана перекладено майже всіма мовами світу, лише англomовних перекладів налічується більше п'ятнадцяти. Українські переклади створені відомими українськими перекладачами С. Жаданом, П. Рихлом та М. Фішбейном, кожен з яких відомий власним перекладацьким стилем. За свідченнями дослідників, С. Жадан воліє зберігати форму оригінального тексту, намагається підібрати найближчий за значенням еквівалент, а також зберігає функції тексту оригіналу; для перекладів П. Рихла характерним є застосування доместикації, інколи вільного перекладу, зберігаючи при цьому естетичний вплив оригіналу, намаганням адаптувати незвичні синтаксичні конструкції для українського читача (Рихло, 2008; Рихло, 2017); для М. Фішбейна характерним є збереження форми і змісту оригіналу, прагнення відтворити його мелодійність (Петровський-Штерн, 2020). Велика заслуга усіх трьох перекладачів полягає у натхненній популяризації німецької поезії серед українців.

Аналізуючи переклади поезії Пауля Целана у виконанні С. Жадана, П. Рихла та М. Фішбейна, виконуємо такі етапи: на першому робимо вибірку з 40 віршів збірок Пауля Целана «Mohn und Gedächtnis» (1952), «Die Niemandrose» (1963), «Atemwende» (1967), «Lichtzwang» (1970) та «Schneepart» (1971), до яких наявні відповідні переклади С. Жадана, П. Рихла та М. Фішбейна; на другому, використовуючи методику порівняльно-перекладацького аналізу Т. Домброван, аналізуємо текст перекладу (встановлюємо: функції тексту оригіналу та розходження між текстом оригіналу і текстом перекладу за типами інформації, способи

усунення інформаційного дефіциту тексту перекладу з боку суб'єкта порівняльно-перекладацького аналізу; виправлення хибних перекладацьких рішень суб'єктом порівняльно-перекладацького аналізу; обґрунтування рішень виконавця перекладу і суб'єкта порівняльно-перекладацького аналізу; моніторинг і оцінка результатів перекладу (Домброван, 2013). У дослідженні застосовуємо контекстуальний метод – для аналізу доцільності вибору еквівалентів та відтворення ідеї оригіналу в перекладі. На третьому етапі шляхом лінгвостилістичного аналізу виявимо домінантні риси стилю перекладачів. Узагальнюємо результати окремих спостережень за принципом індукції, фіксуючи певну частотність однотипних прикладів та, на цій підставі, роблячи висновок про прихильність перекладача до тих чи інших засобів перекладу – складову його перекладацького стилю.

Результати та обговорення. Аналіз перекладів збірок Пауля Целана на основних мовних рівнях – фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному та текстовому виявив такі перекладацькі труднощі та шляхи їх вирішення перекладачами.

На **фонетичному** рівні складність перекладу демонструють власні назви, які передають зазвичай транскрипцією або транслітерацією.

Ім'я самого автора (*Paul Celan*) перекладачі передають по-різному: П. Рихло і М. Фішбейн застосували транслітерацію – *Пауль Целан*, а С. Жадан передав ім'я транскрипцією – *Пауль Целян*. Обидва застосування є адекватними, однак, видається, що імена варто передавати транскрипцією, щоб зберегти їхню унікальність.

Переклад імен здійснюється в різний спосіб – транскрипцією, транслітерацією, адаптуванням. Для прикладу, у перекладі імені *Margarete* П. Рихло подає *Маргарита*, зрозуміле для українського читача, а М. Фішбейн використовує напівтранскрипцію та напіваадаптацію. Для перекладу імені *Sulamit* обидва перекладачі використовують транслітерацію:

<i>«Ein Mann wohnt im Haus der spielt mit den Schlangen der schreibt der schreibt wenn es dunkelt nach Deutschland dein goldenes Haar <u>Margarete</u> Dein aschenes Haar <u>Sulamith</u> wir schaufeln ein Grab in den Lüften da liegt man nicht eng»</i>	<i>«В цій хаті живе чоловік він змій приручає він пише він пише коли сутеніє в Німеччину твоя золотиста коса <u>Маргарито</u> Твоя попеляста коса <u>Суламіт</u> ми копаєм могилу в повітрі там лежати не тісно» (переклад П. Рихла)</i>	<i>«Чоловік живе в домі він грається з гаддям він пише він пише коли в Німеччині смеркне злото кіс твоїх <u>Маргарито</u> попіль кіс твоїх <u>Суламіт</u> ми риєм могилу в повітрі тут не тісно лежать» (переклад М. Фішбейна)</i>
--	--	--

Ім'я *Ruth* М. Фішбейн адаптує до норм української мови, а імена *Noëmi* та *Mirjam* передає транскрипцією:

<i>«Du sollst, die du im Wasser weißt, im Aug der Fremden suchen. Du sollst sie rufen aus dem Wasser: <u>Ruth!</u> <u>Noëmi! Mirjam!</u> Du sollst sie schmücken, wenn du bei der Fremden liegst».</i>	<i>«Ти мусиш тих, що знаєш з води, шукати в оці чужої. Ти мусиш кликати їх із води: <u>Рудо!</u> <u>Ноемі!</u> <u>Мір'ям!</u> Ти мусиш їх пишно вбирати, коли ти лежиш у чужої». (переклад М. Фішбейна)</i>
--	---

С. Жадан для перекладу ім'я *Rosa* використовує транслітерацію:

<i>«COAGULA Auch deine Wunde, <u>Rosa</u>. Und das Hörnerlicht deiner rumänischen Büffel an Sternes Statt überm</i>	<i>«COAGULA і твоя рана, <u>Розо</u>. і світло на рогах твоїх румунських биків замість зірки над</i>
---	--

Sandbett, im
redenden, rot-
aschengewaltigen
Kolben».

піщаною постіллю, в
говіркій червоно-
попільній могутній
реторті». (переклад С. Жадана)

а для перекладу імені *Jakob* – адаптивне транскодування:
«*Denk, dass es wintert auch hier,
zum tausendstenmal nun im Land,
wo der breiteste Strom fließt:
Jakobs himmlisches Blut,
benedeiet von Äxten*»

«Уяви, що тепер утисячне
зима настає і тут,
в краю, де тече широченний потік:
Іакова кров небесна, благословенна сокирами»
(переклад П. Рихла)

Назви молитов *Kaddisch* та *Jiskor*
«*An die Vielgötterei
verlor ich ein Wort, das mich suchte:
Kaddisch.
Durch die Schleuse muß ich,
das Wort in die Salzflut zurück- und
hinaus-
und hinüberzuretten: Jiskor*»

П. Рихло передає транскрипцією:
«У многобожжі
згубив я слово, котре шукало мене: Каддіш.
Я мусив пройти крізь цей шлюз,
щоб від- і при- й перенести це слово в солоний
потік: Їскор» (переклад П. Рихла)

Імена С. Жадан найчастіше вважає за доцільне передати транслітерацією:

« <i>Eine Blindenhand, sternhart auch sie Vom Namen-Durchwandern, ruht auf ihm, so lang wie auf dir, Esther</i> »	« <i>Рука сліпого, теж зоретверда від мандрювання імен, спочиває на ньому, так довго, як на тобі, Естер</i> » (переклад С. Жадана)
---	--

На фонетичному рівні спостерігається також асонанс і алітерація, що дозволяють перекладачу зберегти милозвучність форми:

«*O einer, o keiner, o niemand, o du:
Wohin gings, da's nirgendhin ging?
O du grabst und ich grab, und ich grab mich dir
zu,
und am Finger erwacht und der Ring*»

«*О хтось, о ніхто, о жоден, о ти:
Куди ж воно йшло, що нікуди не вийшло
правцем?
О, ти копаєш, копаю і я, щоб до тебе
прийти,
і на пальці у нас уже проростає кільце*»
(переклад П. Рихла)

«*Das Wort vom Zur-Tiefe-Gehen,
das wir gelesen haben.
Die Jahre, die Worte seither.
Wir sind es noch immer*»

«*Це Слово про Шлях-До-Глибин,
прочитане нами.
Ці літа, ці слова відтоді.
Ми все ще такі, як і перше*» (переклад П.
Рихла)

«*Gib ihm Schatten genug,
gib ihm so viel,
als du um dich verteilt
weiß
zwischen **Mittnacht** und **Mittag** und **Mittnacht***»

«*Дай йому тіні вдосталь,
дай йому стільки тіні,
скільки, розкиданий довкруг себе, знаєш
між **північчю**, і **полуднем**, і **північчю***»
(переклад М. Фішбейна)

Як бачимо, на фонетичному рівні для передачі імен перекладачі найчастіше застосовують транскрипцію і транслітерацію, хоча зустрічається також адаптивне транскодування. П. Рихло та М. Фішбейн надають перевагу транскрипції, а С. Жадан – транслітерації. Перекладачі вдало передають алітерацію та асонанс, таким чином зберігаючи милозвучність вірша.

На **морфологічному** рівні у перекладі П. Рихла спостерігається зміна числа іменників:
«*Ihr Tag dahin, ihre Nacht. Und sie lobten nicht Gott*»

«*Їхні дні, їхні ночі. І вони не славили Бога*»
(переклад П. Рихла)

У перекладі М. Фішбейна спостерігаємо субстантивізацію, тобто перехід інших частин мови в іменники:

«Wahr spricht, wer Schatten spricht»

«Істинне слово того, хто промовляє тінями»
(переклад М. Фішбейна)

Перекладачі обирають відповідники зменшено-пестливих слів, а також вводять власні суфікси у переклад, у той час як в оригіналі їх нема; це здійснюється, насамперед, задля збереження милозвучності форми:

«Ein Tuch, ein Tüchlein nur schmal, dass ich wahre»...

«Хустину, хустинку, хоч би й вузьку, щоб я зберегла»...

...«nun, da zu weinen du lernst, mir zur Seite die Enge der Welt, die nie grünt, mein Kind, deinem Kinde!»

«тепер, коли ти вчишся плакати, коло мене тісняву світу, який ніколи не зеленітиме, дитинко моя, твоїй дитині!»

«Kam mir die Träne.

«Сльоза прийшла.

Webt ich das Tüchlein»

Ткав я хустинку» (переклади М. Фішбейна)

На **лексико-семантичному** рівні одним із основних явищ, що спричиняють перекладацькі труднощі, є безеквівалентна лексика. У нашому матеріалі – це авторські неологізми, яких зустрічається чимало.

Так, складний неологізм *Gräberbrunnen* П. Рихло передає епітетом *могильний колодязь*, *Zwölfmund* – *дванадцятиусто*, що видається нам адекватним перекладом:

«es gräbt seine Wunden um,
es öffnet sich dir, junger
Gräberbrunnen,
Zwölfmund»

«він тобі відкривається, юний
могильний
колодязю,
дванадцятиусто» (переклад П. Рихла)

Слово *Hungerkerze* С. Жадан перекладає як *свічко голод*; видається візуально і аудіально більш адекватним написання цих слів разом, як і в оригіналі:

«Auge an jedem der Finger,
abtaste nach
einer Stelle, durch die ich
mich zu dir heranwachen kann,
die helle
Hungerkerze im Mund»

«оком на кожному пальці,
обмацую в пошуках місця, крізь яке
можу вартувати тебе,
світла
свічко голоду в устах» (переклад С. Жадана)

Авторський неологізм і водночас оксюморон *Schattenentblöfter* М. Фішбейн перекладає, калькуючи, як *оголений тінню*, зберігши при цьому поетичність:

«Nun aber schrumpft der Ort, wo du stehst:
Wohin jetzt, Schattenentblöfter, wohin?
Steige. Taste empor.
Dünner wirst du, unkenntlicher, feiner!»

«Та ось місце, що на ньому стоїш, меншає:
куди тепер, оголений тінню, куди?
Піднімися. Навпомацки вгору.
Тонший станеш ти, незнаніший,
витонченіший!» (переклад М. Фішбейна)

Неологізм *Graugericht* С. Жадан перекладає як *сірострава*, застосовуючи калькування:

«ich wüßte dich zu begleiten,
leuchtendes Graugericht mit
dem dich durchwachsenden,
herunterzuwürgenden Bild
und dem eng-
gezogenen, flackernden
Denkkreis um euch
beide»

«з умів би супроводжувати тебе,
осіяна сіростраво з
зображенням, що проростає крізь тебе,
швидко
тиснучи донизу,
і тісно-
стягнутим, миготливим
колом думок про вас
обох» (переклад С. Жадана)

Бачимо ще багато схожих випадків вдалих перекладів неологізмів, наприклад *am Herzhang* – *на схилі серця* (переклад С. Жадана).

Часто перекладачі вдаються до вільного перекладу, причому загалом перефразування є досить вдалим і не відходять від змісту оригіналу:

«*Es sieht, denn es hat Augen,
die helle Erden sind
Die Nacht, die Nacht, die Laugen*»

«*Von Ungeträumtem geätzt,
wirft das schlaflos durchwanderte Brotland
den Lebensberg auf*»

«*Diese Stunde, deine Stunde,
ihr Gespräch mit meinem Munde.
Mit dem Mund, mit seinem Schweigen, mit den
Worten, die sich weigern*»

«Зорить, бо має очі,
сяйливі, мов Земля.
В ніч, у трутизну ночі»
(переклад П. Рихла)
«*НЕСПАННЯМ* нагородвана,
громадить гору життя
безсонна сходжена хлібна країна»
(переклад С. Жадана)
«Мить оця, твоя година,
уст розмова тихоплинна.
Уст розмова, їх мовчання,
слів уперте сперечання»
(переклад П. Рихла)

Слід зазначити, що переклад П. Рихла надзвичайно поетичний, наприклад *kat*, він перекладає як *ряхтів*, що, безумовно, підсилює конотацію:

«*Da-
von.
Am Tag einer Himmelfahrt,
das Münster stand drüben,
es kam mit einigem Gold übers Wasser*»

«*Про
це
У день вознесіння,
Мюнстер стояв навпроти,
він ряхтів позолотою у воді*»
(переклад П. Рихла)

В оригіналі часто зустрічається такий художній засіб, як метафора, а особливо її різновид – персоніфікація, яку перекладачі здебільшого передають адекватними засобами української мови:

«*Leicht
tat sich dein Schoß auf, still
stieg ein Hauch in den Äther,
und was sich wölkte, wars nicht,
wars nicht Gestalt und von uns her,
wars nicht
so gut wie ein Name?*»

«*Легко
розкрилося твоє лоно, тихо
піднявся в повітря легкий подув,
й те, що зіхмарилось, чи ж не було,
чи ж не було воно постаттю, що
відділилась від нас,
чи ж не було воно
чимось таким, як ім'я?*»
(переклад П. Рихла)

«*Schnee ist gefallen, lichtlos. Ein Mond
ist es schon oder zwei, dass der Herbst unter
mönchischer Kutte
Botschaft brachte auch mir, ein Blatt aus
ukrainischen Halden*»

«*Випав сніг, імлісто. Вже місяць
чи два відтоді, як осінь
під чернечою рясою
вістку принесла й мені, листок з
українських схилів*»
(переклад М. Фішбейна)

«*Tau. Und ich lag mit dir, du, im Gemülle,
ein matschiger Mond
bewarf uns mit Antwort*»

«*Роса. І я лежав із тобою, ти, в лахмітті,
драглистий місяць
давав нам відповідь*»
(переклад С. Жадана)

Проте в деяких випадках перекладач нейтралізує образи:

«*Es sieht, das Augenkind»
«ledig allen Gebets»*

«*вдивляється маля*» (переклад П. Рихла)
«*вільна від усіх молитов*»
(переклад С. Жадана)

Помітним є використання літоти:

«*Über aller dieser deiner
Trauer: kein*

«*Над усім цим твоїм
смутокм: жодного*

zweiter Himmel»

Антитезу перекладачі також вдало передають українською:

*«und das mit uns erfroren,
es glüht umher und sieht»*

«Blicke umher:

sieh, wie's lebendig wird rings —

Beim Tode! Lebendig!

Wahr spricht, wer Schatten spricht»

*«wir bröckelten auseinander
und bröselten wieder in eins»*

іншого неба» (переклад П. Рихла)

«і мерзне все нам любе,

що жевріє й зорить» (переклад П. Рихла)

«Оглянься довкола:

дивись, як усе оживає —

при смерті! Оживає!

Істинне слово того, хто промовляє тінями»
(переклад М. Фішбейна)

*«ми відкришились одне від одного
і знову скришились в одне»*

(переклад С. Жадана)

Фіксуємо в перекладах дисперсії, заміни, додавання та вилучення. Часто вводяться додаткові слова, що досить органічно підсилюють конотацію описуваних образів та сприяють яскравому уявленню про них.

*«Mit allem, was darin Raum hat,
auch ohne*

Sprache»

*«Krauseminze, Minze, krause,
vor dem Haus hier, vor dem Hause*

Diese Stunde, deine Stunde»

«vor einem Rot»

«Es klettert die Bohne vor

unserem Fenster: denk

wer neben uns aufwächst und

ihr zusieht»

«In die RILLEN

der Himmelmünze im Türspalt

preßt du das Wort»

*«З усім, що тут можна вмістити,
й без*

слів» (переклад С. Жадана)

*«Зелен-рута, рута-м'ята,
біля дому, біля хати.*

Мить оця, твоя година» (переклад П. Рихла)

«в тій багряності» (переклад С. Жадана)

«Під нашим вікном

гінко в'ється квасоля: подумай

хто поряд з нами росте

й споглядає її» (переклад П. Рихла)

«У ЧЕКАНКУ

небесної монети в проїмі дверей

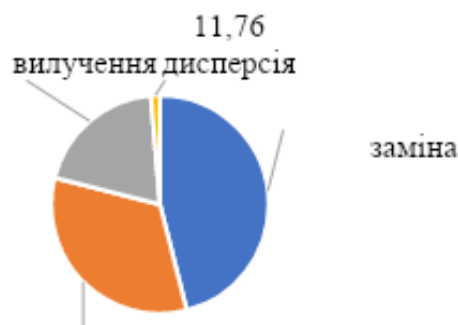
втискаєш слово» (переклад С. Жадана)

При перекладі вилучаються частіше за все слова, які є семантично надмірними. При дослівному перекладі буде здаватися досить громіздким з цими «зайвими» словами, що ніяк не змінюють початкового значення.

Бачимо, що на лексико-семантичному рівні перекладачі звертаються до різних прийомів, оскільки при перекладі поезії неможливо дослівно донести зміст та ідею оригіналу. Перекладачі часто додають, вилучають або ж замінюють слова.

Діаграма презентує частотність використання перекладацьких прийомів. Як бачимо, найчастіше українські перекладачі використовували заміну, а найменше – дисперсію.

Частота використання перекладацьких прийомів

Певні особливості перекладів помітні й на синтаксичному рівні. У більшості випадків зберігається структура вірша і тому в українському перекладі бачимо інверсію, використану задля емоційно-сміслового увиразнення висловів:

«MUSCHELHAUFEN: mit

«СКУПЧЕННЯ МУШЕЛЬ: із

der Geröllkeule fuhr ich dazwischen,
den Flüssen folgend in die ab-
schmelzende Eis-
heimat,
zu ihm, dem nach wessen
Zeichen zu ritzenden
Feuerstein im
Zwergbirkenhauch»...
Ungestillt,
unverknüpft, kunstlos,
stieg das Allverwandelnde langsam
schabend
hinter mir her»

Змінюючи порядок слів, перекладач вдається до синтактико-реченнєвого прийому, адаптуючи німецьке речення до будови українського речення, щоб воно краще сприймалось українським читачем:

«MIT ÄXTEN SPIELEND
Sieben Stunden der Nacht, sieben Jahre des
Wachens:
mit Äxten spielend,
liegst du im Schatten aufgerichteter Leichen – o
Bäume, die du nicht fällst! –
zu Häupten den Prunk des Verschwieggen,
den Bettel der Worte zu Füßen,
liegst du und spielst mit den Äxten –
und endlich blinkst du wie sie.»

Конструкції, нетипові для української мови, перекладач адаптує до правил української мови, в такий спосіб запобігаючи виникненню граматичної інтерференції:

«In den Flüssen nördlich der Zukunft
werf ich das Netz aus, das du
zögernd beschwerst
mit von Steinen geschriebenen
Schatten»
«Sieben Stunden der Nacht, sieben Jahre des
Wachens:
mit Äxten spielend,
liegst du im Schatten aufgerichteter Leichen
– o Bäume, die du nicht fällst!»

«Bei Wein und Verlorenheit, bei
beider Neige:
ich ritt durch den Schnee, hörst du,
ich ritt Gott in die Ferne – die Nähe, er sang,
es war
unser letzter Ritt über
die Menschen-Hürden»

кам'яним обухом простував я між ними,
вслід за ріками
в танучу льодовикову
вітчизну,
до нього, того, за чиїм
знаком карбовано
кремень –
в подиху карликової берези»...
«Невтоленно,
непоєднанно, просто
піднялося повільно всеперетворче, шкребучи
безупинно
позад мене» (переклад П. Рихла)

«ГРАЮЧИ СОКИРАМИ
Сім годин уночі, сім років неспання:
граючи сокирами,
ти лежиш у затінку сторч поставлених
трупів
– о дерева, яких ти не зітнеш! –
в головах розкіш умовчання,
убозтво слів у ногах,
ти лежиш, граєш сокирами –
й нарешті зблиснеш, як вони»
(переклад М. Фішбейна)

«В РІКАХ на північ від майбутнього
я закидаю сіть, котру ти
нерішуче обтяжуєш
записаними камінням
тінями» (переклад С. Жадана)
«Сім годин уночі, сім років неспання:
граючи сокирами,
ти лежиш у затінку сторч поставлених
трупів
– о дерева, яких ти не зітнеш!»
(переклад М. Фішбейна)
«З вином і самотністю, з
рештками їх на денці:
верхи я мчав крізь сніги, ти чуєш,
мчав із Богом у далеч – ця близькість, коли
він співав,
це був
наш останній галоп через
бар'єри людей» (переклад П. Рихла)

Що стосується розділових знаків, то перекладачі переважно дотримуються пунктуації і структури оригіналу, зберігаючи їх і в перекладі. На синтаксичному рівні тип оригінального речення зазвичай не зберігається і це зрозуміло при перекладі поезії з німецької на українську. Складні речення зазвичай передаються безсполучниковими задля збереження мелодійності.

На **текстовому** рівні головною є функціональна відповідність. К. Норд розрізняє такі основні комунікативні функції: інформативну, фатичну, апелятивну та експресивну (Nord, 1998; 2010; 2012). Аналізуючи досліджуваний матеріал, можемо стверджувати, що всі функції, наявні в оригіналі, збережені і в перекладі а найбільш вираженою є експресивна функція.

На прикладі кількох перекладів одного вірша бачимо, як передано апелятивну та експресивну функції оригіналу:

<u>«Du darfst mich getrost mit Schnee bewirten: sooft ich Schulter an Schulter mit dem Maulbeerbaum schritt durch den Sommer, schrie sein jüngstes Blatt»</u>	<u>«Ти смієш безбоязно частувати мене білим снігом: щораз, коли йшов я пліч-о-пліч з шовковицею крізь літо, волав її наймолодший листок»</u> (переклад П. Рихла)	<u>«Можеш спокійно мене пригощати снігом: щоразу, коли я плечем до плеча йшов із шовковицею крізь літо, волав її наймолодший листок»</u> (переклад С. Жадана)	<u>«Ти можеш спокійно частувать мене снігом: щоразу, коли я пліч-о-пліч з шовковицею йшов крізь літо, кричав її наймолодший листок»</u> (переклад М. Фішбейна)
---	---	--	---

Усі перекладачі передали апелятивну та експресивну функцію, проте, видається, що П. Рихлу вдалося краще втілити апелятивну функцію, ніж іншим, оскільки вираз *ти смієш* як переклад *du darfst* чинить сильніший апелятивний ефект.

В іншому прикладі бачимо, що перекладачам вдалося зберегти апелятивну, експресивну і фатичну функції, тобто текстову емоційність та експресивність. Порівнюючи оригінал і переклад, помічасмо, як старанно перекладачі передають художні засоби та відтворюють пунктуацію – знаки оклику та знак питання, що також відповідають за надання експресивності цільовому тексту.

<u>«COAGULA Auch deine Wunde, Rosa. Und das Hörnerlicht deiner rumänischen Büffel an Sternes Statt überm Sandbett, im redenden, rot-aschengewaltigen Kolben»</u>	<u>«COAGULA Твоя також рана, Розо. І світло рогів твоїх румунських буйволів замість зорі над піщаним ложем у шепітких червоно-попелястих величезних кияхах»</u> (переклад М. Фішбейна)	<u>«COAGULA і твоя рана, Розо. і світло на рогах твоїх румунських биків замість зірки над піщаною постільлю, в говіркій червоно-попільній могутній реторті»</u> (переклад С. Жадана)
--	--	--

Висновки. Здійснивши порівняльно-перекладацький, лінгвостилістичний та контекстуальний аналіз поетичних збірок буковинського німецькомовного поета Пауля Целана «Mohn und Gedächtnis», «Die Niemandrose», «Atemwende» «Lichtzwang», «Schneepart» та їх перекладів українською мовою «Мак і пам'ять», «Нічийна троянда», «Злам подиху», «Світлотиск» та «Арія снігу», виконаних перекладачами С. Жаданом, П. Рихлом та М. Фішбейном, ми спробували встановити особливості перекладу німецькомовної лірики українською мовою на морфологічній, лексико-семантичній, синтаксичній та текстовій площинах загалом та авторські стилі перекладацьких доробків зокрема.

У результаті аналізу перекладів поезій Пауля Целана на українську мову, виконаних П. Рихлом, С. Жаданом та М. Фішбейном, нами встановлено, що: а) перекладачі активно використали засоби транслітерації, транскрипції, адаптивного транскодування; за допомогою асонансу та алітерації їм вдалося передати зміст, зберігши милозвучність; б) спостерігалася зміна числа іменників та застосування зменшено-пестливих суфіксів, які адекватно передають зміст оригіналу; в) переклад безеквівалентної лексики – авторських неологізмів здійснювався в

основному шляхом калькування або лексико-семантичної заміни; метафори перекладачі зазвичай відтворювали; частотним є використання лексико-семантичних прийомів дисперсії, додавання, заміни; конструкції, невластиві для української мови, перекладачі долали адаптуванням, уникаючи граматичної інтерференції; складні речення передавались, як правило, безсполучниковими реченнями задля збереження мелодійності; г) перекладачі зберегли комунікативні функції, наявні в оригіналі.

Зафіксовані персональні авторські особливості при перекладі, відомі як індивідуальний стиль перекладача. Зокрема, примітно, що П. Рихло зазвичай вдається до вільного (а не буквального) перекладу, часто застосовуючи різного роду перекладацькі прийоми: на лексичному рівні часто використовує прийом додавання, що досить органічно підсилює конотацію описуваних образів, часто користується лексико-семантичною заміною; метафори зазвичай передає адекватними засобами перекладу. На текстовому рівні для П. Рихла домінуючими є ритм та рима, що пояснює його тяжіння до вільного перекладу.

С. Жадан інколи вдається до прийому вилучення (в основному щодо особових займенників), щоб не переобтяжувати текст перекладу, використовує й прийом дисперсії, вдало передає антитезу, зберігає форму оригінального тексту, намагається підібрати найближчий за значенням еквівалент, а також зберігає функції тексту оригіналу. С. Жадан, як правило, обирає «золоту середину», в його перекладах спостерігається тенденція як до дослівного, так і до вільного перекладу.

Характерним для індивідуального перекладацького стилю М. Фішбейна є відхід від вільного перекладу, він часто застосовує калькування або ж часткову лексико-семантичну заміну, при цьому йому легко вдається зберегти форму і зміст оригіналу та відтворити мелодійність. М. Фішбейн найбільше тяжіє до дослівного перекладу, через те його переклад не є надто милозвучним.

Перспектива подальших досліджень в цьому напрямі полягає у визначенні специфіки авторського стилю українських перекладачів поезій інших німецькомовних поетів.

Список літератури

- Андрієнко Т.П. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 340 с.
- Білозерська Н.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2012. 232 с.
- Воронцов С. Той, хто Руту знайшов : [про П. Целана та жінок в його житті] Чернівці : Свобода слова, 2020. 8 с.
- Гордієнко Н.М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. Софія : Бял ГРАД-БГ, 2012. 104 с.
- Домброван Т.И. Синергетическая модель развития английского языка: дисс. канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки». Одесса, 2013.
- Іваницька М.Л. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах : монографія. Чернівці : Книги – XXI, 2015. 604 с.
- Івасюк О. Я. Теорія і практика віршового перекладу (на матеріалі творів Маргот Осборн та їх українських перекладів). Чернівці : Рута, 2015. 159 с.
- Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям). Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2014. 640 с.
- Корнієнко А.І. Ідіостиль автора : мовно-літературознавчий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 25(1). С. 36–38.
- Кучер З.І., Орлова М.О., Редчиць Т.В. Практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2013. 502 с.
- Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу : монографія. Вінниця : Нова книга, 2013. 448 с.
- Некряч Т.С., Чала Ю.П. Через терни до зірок : труднощі перекладу художніх творів : навч. посіб. для студ. переклад. ф-тів вищ. навч. закл. Вінниця : Нова книга, 2008. 195 с.
- Петровський-Штерн Й. Втрачене спасіння і його загиблий Месія : відійшов Мойсей Фішбейн (1 грудня 1946 року – 26 травня 2020 року). *Критика*. №5–6, 2020. С. 37–39.
- Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

Рихло П. «Вірш утверджується на межі себе самого»: поетичний цикл Пауля Целана «Затьмарено». Пасіонарність другорядного : матер. XIV Міжнар. літературозн. конф., (Чернівці, 11–12 трав. 2017 р.) Чернівці, 2017. С. 69–73.

Рихло П.В. Шібболет. Пошуки єврейської ідентичності в німецькомовній поезії Буковини: монографія. Чернівці : Книги – XXI, 2008. 303 с.

Росинська О. Пауль Целан : «Я пишу для живих» : [про П. Целана та перекладачів – П. Рихла та М. Білорусця]. *Свобода слова*. 2012. (ч. 42).

Синегуб С. В. Доперекладацький аналіз ТО – засіб досягнення адекватності перекладу. Навч. посібник. К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. 151 с.

Синегуб С.В. Методологічні засади перекладацького аналізу тексту : навч. посібник. К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. 151 с.

Синегуб С. В. Перекладацьке замовлення. *Регуляторний фактор у виборі технології перекладу тексту оригіналу*. Матеріали науково-практичної конференції КНЛУ «Україна і світ: діалог мов і культур». Київ : Вид. центр КНЛУ, 2016.

Солодуб Ю.П., Альбрехт Ф.Б., Кузнецов А.Ю. Теория и практика художественного перевода: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности Иностр. яз. М. : Академия, 2005. 297 с.

Табаківська Е. Когнітивна лінгвістика і поетика перекладу : монографія. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. 202 с.

Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія : Філологічні науки*. 2013. Кн. 1. С. 164–168.

Шичкина М.Г. Оценка качества перевода : критерии адекватного и эквивалентного перевода по В. Н. Комиссарову. *Молодой ученый*. 2016. № 15. С. 615–619.

Baker M. In Other Words. A Coursebook on Translation. Third Edition. London : Routledge, 2018.

Heidrich F. Kommunikationsoptimierung im Fachübersetzungsprozess. Berlin : Frank&Timme, 2016.

Nord Ch. Textanalyse und Übersetzen : theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Hrsg. von J. Groos. 1998.

Nord Ch. Funktionsgerechtigkeit und Lojalität : Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens. Berlin : Frank&Timme, 2011.

Nord Ch. Fertigkeit Übersetzen. Ein Kurs zum Übersetzenlehren und – lernen. Berlin : BDÜ Fachverlag, 2010.

Джерела ілюстративного матеріалу

Фішбейн М. Переклад поезії Пауля Целана. URL: <http://poetyka.uazone.net/fishbein/> (дата звернення: 09.06.2021)

Целан П. Арія снігу. Поезії. Упорядкування, переклад з німецької та післямова П. Рихла (нім. та укр. мовами). Чернівці, 2019. 216 с.

Целан П. Мак і пам'ять. Поезії. Упорядкування, переклад з німецької та післямова П. Рихла (нім. та укр. мовами). Чернівці: Книги – XXI, 2020. 148 с.

Целан П. Нічийна троянда. Поезії. Упорядкування, переклад з німецької, післямова та глосарій П. Рихла (нім. та укр. мовами). Чернівці : Книги–XXI, 2015. 200 с.

Целан П. Повні тексти творів. Бібліотека української літератури. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=118#google_vignette

Целан П. Світлотиск. Поезії. Переклад з нім. Сергія Жадана. Чернівці : Meridian Czernowitz : Книги – XXI, 2014. 136 с.

Celan P. Gesammelte Werke. URL: <https://de.scribd.com/document/512677280/paul-celan-gesammelte-werke-bd-3-der-sand-aus-den-urnen-zeitgehoft-verstreute-gedichte-prosa-reden#>

References

Andriyenko T.P. Strategiyi i takty`ky` perekladu: kognity`vno-dy`skursy`vny`j aspekt : monografiya. Ky`yiv : Vy`davny`chy`j dim Dmy`tra Burago, 2016. 340 s.

Bilozers`ka N.P., Voznenko N.V., Radecz`ka S.V. Terminologiya ta pereklad. Vinny`cya : Nova kny`ga, 2012. 232 s.

Voronzov S. Toj, xto Rutu znajshov : [pro P. Celana ta zhinok v jogo zhy`tti] Chernivci : Svoboda slova, 2020. 8 s.

Gordiyenko N.M. Ponyattya perekladacz`koyi ekvivalentnosti yak central`na problema teoriiy i xudozhn`ogo perekladu. Sofiya : Byal GRAD-BG, 2012. 104 s.

- Dombrovan T.Y. Sy`nergety`cheskaya model` razvy`ty`ya angly`jskogo yazyka: dy`ss. kand. fy`lol. nauk: 10.02.04 «Germansky`e yazyky`». Odessa, 2013.
- Ivany`cz`ka M.L. Osoby`stist` perekladacha v ukrayins`ko-nimecz`ky`x literaturny`x vzayemy`nax : monografiya. Chernivci : Kny`gy` – XXI, 2015. 604 s.
- Ivasyuk O. Ya. Teoriya i prakty`ka virshovogo perekladu (na materialy tvoriv Margot Osborn ta yix ukrayins`ky`x perekladiv). Chernivci : Ruta, 2015. 159 s.
- Ky`yak T. R., Naumenko A. M., Oguj O. D. Perekladoznavstvo (nimecz`ko-ukrayins`ky`j napryam). Chernivci : Vy`davny`chy`j dim «Bukrek», 2014. 640 s.
- Korniienko A.I. Idiosty`l` avtora : movno-literaturoznavchy`j aspekt. Naukovy`j visny`k Mizhnarodnogo gumanitarnogo universy`tetu. Seriya: Filologiya. 2016. Vy`p. 25(1). S. 36–38.
- Kucher Z.I., Orlova M.O., Redchy`cz` T.V. Prakty`ka perekladu. Vinny`cya : Nova kny`ga, 2013. 502 s.
- Mishhenko A.L. Lingvisty`ka faxovy`x mov ta suchasna model` naukovo-texnichnogo perekladu : monografiya. Vinny`cya : Nova kny`ga, 2013. 448 s.
- Nekryach T.Ye., Chala Yu.P. Cherez terny` do zirok : trudnoshhi perekladu xudozhnix tvoriv : navch. posib. dlya stud. pereklad. f-tiv vy`shh. navch. zakl. Vinny`cya : Nova kny`ga, 2008. 195 s.
- Petrovs`ky`j-Shtern J. Vtrachene spasinnya i jogo zagy`bly`j Mesiya : vidijshov Mojsej Fishbejn (1 grudnya 1946 roku – 26 travnya 2020 roku). Kry`ty`ka. #5–6, 2020. S. 37–39.
- Rebrij O. V. Suchasni koncepciyi tvorchosti u perekladi : [monografiya]. X. : XNU imeni V. N. Karazina, 2012. 376 s.
- Ry`xlo P. «Virsh utverdzhuyet`sya na mezhi sebe samogo»: poety`chny`j cy`kl Paulya Celana «Zat`mareno». Pasionarnist` drugoryadnogo : mater. XIV Mizhnar. literaturozn. konf., (Chernivci, 11–12 trav. 2017 r.) Chernivci, 2017. S. 69–73.
- Ry`xlo P.V. Shibbolet. Poshuky` yevrejs`koyi identy`chnosti v nimecz`komovnij poeziyi Bukovy`ny` : monografiya. Chernivci : Kny`gy` – XXI, 2008. 303 s.
- Rosy`ns`ka O. Paul` Celan : «Ya py`shu dlya zhy`vy`x» : [pro P. Celana ta perekladachiv – P. Ry`xla ta M. Biloruscya]. Svoboda slova. 2012. (ch. 42).
- Sy`nyegub S. V. Doperekladacz`ky`j analiz TO – zasib dosyagnennya adekvatnosti perekladu. Navch. posibny`k. K. : Vy`d. centr KNLU, 2013. 151 s.
- Sy`nyegub S.V. Metodologichni zasady` perekladacz`kogo analizu tekstu : navch. posibny`k. K. : Vy`d. centr KNLU, 2013. 151 s.
- Sy`nyegub S. V. Perekladacz`ke zamovlennya. Regulyatorny`j faktor u vy`bori texnologiyi perekladu tekstu ory`ginalu. Materialy` naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi KNLU «Ukrayina i svit: dialog mov i kul`tur». Ky`yiv : Vy`d. centr KNLU, 2016.
- Solodub Yu.P., Al`brext F.B., Kuznecov A.Yu. Teory`ya y` prakty`ka xudozhestvennogo perevoda: ucheb. posoby`e dlya studentov vuzov, obuchayushhy`xsya po specy`al`nosty` Y`nostr. yaz. M. : Akademiy`ya, 2005. 297 s.
- Tabakovs`ka E. Kognity`vna lingvisty`ka i poety`ka perekladu : monografiya. Ivano-Frankivs`k : Vy`d-vo Pry`karp. nacz. un-tu im. V. Stefany`ka, 2013. 202 s.
- Shemuda M. G. Xudozhnij pereklad yak vazhly`vy`j chy`nny`k mizhkul`turnoyi komunikaciyi. Naukovi zapy`sky` Nizhy`ns`kogo derzhavnogo universy`tetu im. My`koly` Gogolya. Seriya : Filologichni nauky`. 2013. Kn. 1. S. 164–168.
- Shy`chky`na M.G. Ocenka kachestva perevoda : kry`tery`y` adekvatnogo y` ekvy`valentnogo perevoda po V. N. Komy`ssarovu. Molodoj uchenyj. 2016. # 15. S. 615–619.
- Baker M. In Other Words. A Coursebook on Translation. Third Edition. London : Routledge, 2018.
- Heidrich F. Kommunikationsoptimierung im Fachübersetzungsprozess. Berlin : Frank&Timme, 2016.
- Nord Ch. Textanalyse und Übersetzen : theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Hrsg. von J. Groos. 1998.
- Nord Ch. Funktionsgerechtigkeit und Loyalität : Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens. Berlin: Frank&Timme, 2011.
- Nord Ch. Fertigkeit Übersetzen. Ein Kurs zum Übersetzenlehren und – lernen. Berlin : BDÜ Fachverlag, 2010.
- Dzherela ilyustraty`vnogo materialu**
- Fishbejn M. Pereklad poeziyi Paulya Celana. URL: <http://poetyka.uazone.net/fishbejn/> (data zvernennya: 09.06.2021)

- Celan P. Apiya snigu. Poeziyi. Uporyadkuvannya, pereklad z nimecz`koyi ta pislyamova P. Ry`xla (nim. ta ukr. movamy`). Chernivci, 2019. 216 s.
- Celan P. Mak i pam'yat`. Poeziyi. Uporyadkuvannya, pereklad z nimecz`koyi ta pislyamova P. Ry`xla (nim. ta ukr. movamy`). Chernivci: Kny`gy` – XXI, 2020. 148 s.
- Celan P. Nichy`jna troyanda. Poeziyi. Uporyadkuvannya, pereklad z nimecz`koyi, pislyamova ta glosarij P. Ry`xla (nim. ta ukr. movamy`). Chernivci : Kny`gy`–XXI, 2015. 200 s.
- Celan P. Povni teksty` tvoriv. Biblioteka ukrayins`koyi literatury`. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=118#google_vignette
- Celan P. Svitloty`sk. Poeziyi. Pereklad z nim. Sergiya Zhadana. Chernivci : Meridian Cernowitz : Kny`gy` – XXI, 2014. 136 s.
- Celan P. Gesammelte Werke. URL: <https://de.scribd.com/document/512677280/paul-celan-gesammelte-werke-bd-3-der-sand-aus-den-urnen-zeitgehoft-verstreute-gedichte-prosa-reden#>
- Fishbein M. Pereklad poezii Paulia Tselana. URL: <http://poetyka.uazone.net/fishbein/> (data zvernennia: 09.06.2021)
- Tselan P. Apiia snihu. Poezii. Uporiadkuvannya, pereklad z nimetskoi ta pisliamova P. Rykhla (nim. ta ukr. movamy). Chernivtsi, 2019. 216 s.
- Tselan P. Mak i pamiat. Poezii. Uporiadkuvannya, pereklad z nimetskoi ta pisliamova P. Rykhla (nim. ta ukr. movamy). Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2020. 148 s.
- Tselan P. Nichyina troianda. Poezii. Uporiadkuvannya, pereklad z nimetskoi, pisliamova ta hlosarii P. Rykhla (nim. ta ukr. movamy). Chernivtsi : Knyhy–KhKhI, 2015. 200 s.
- Tselan P. Povni teksty` tvoriv. Biblioteka ukrainskoi literatury`. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=118#google_vignette
- Tselan P. Svitlotysk. Poezii. Pereklad z nim. Serhiia Zhadana. Chernivtsi : Meridian Czernowitz : Knyhy – KhKhI, 2014. 136 s.
- Celan P. Gesammelte Werke. URL: <https://de.scribd.com/document/512677280/paul-celan-gesammelte-werke-bd-3-der-sand-aus-den-urnen-zeitgehoft-verstreute-gedichte-prosa-reden#>

УДК 811.111'37'42

STRUCTURE OF LEXICO-SEMANTIC FIELD IN LITERARY TEXT СТРУКТУРА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ У МЕЖАХ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Юлія ГОЛОВАЩЕНКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

yuliagolovashchenko@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-0224-5565>

The article is dedicated to the issue of a lexical-semantic field within an author's literary text. A lexical-semantic field is viewed as a paradigmatic group of lexical units that are united in accordance with their semantic affinity. A lexical-semantic field is explained to possess a hierarchical structure, which allows to ensure a developed semantic picture of a certain conceptual field. Based on the novels of John Maxwell Coetzee, the structure of a lexical-semantic field is outlined. It encompasses semantic concretization of specific areas of an individual author's linguistic world picture. The first stratum of a lexical semantic field is defined as a lexical semantic microfield that reflects division of a broader conceptual area into narrower related ones. A lexical semantic microfield is, in turn, divided into semantic subclasses, i.e. word groups based on similar semantic and morphologic characteristics. Introduction of semantic subclasses into the structure of a lexical semantic field is encouraged by the need to group lexical units according to part-of-speech criterion and, simultaneously, demonstrate semantic plentifulness of meaning in the individual author's linguistic world picture. The lower hierarchical stratum is occupied by a lexical semantic group which embodies intralingual relations among lexical meanings. Inclusion of lexical units into a lexical semantic field is possible under the condition of dominant seme component that marks semantic affinity of a word to the relevant outer linguistic reality. Inventorization of suitable lexical units takes place via dictionary definition analysis, since reference to lexicographic definitions